

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Илиана Павлова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, проф. напр. 3.1. Социология, антропология и науки за културата,*

Автор на дисертационния труд: *Стоян Асенов Димитров*

Тема на дисертационния труд: *Визуална реторика и симулация на автентичност в телевизионните документални филми на историческа тематика (Комуникативната преднамереност в историческите предавания за Античността по Вайъсат Хистори Ченъл и по Българска национална телевизия през последните пет години)*

Основание за представяне на становището: *Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-119/19.02.2019 г.*

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Автентичността в телевизионните документални филми на историческа тематика е безспорно актуална тема и нейното разглеждане има приносен характер в медийните и комуникационни изследвания. Отношението „истина – измислица“, в условията на различните видове „реалности“ (Virtual Reality, Augmented Reality и т.н.) и на фона на бързо развиващите се технологии и медийни практики, е проблем от важно значение за съвременния свят. Поставянето му на научноизследователска основа във връзка с комуникативната преднамереност и визуалния език на телевизионните документални филми е от значение при разбирането и осмислянето на редица процеси и явления от миналото и съвременността.

Дисертационният труд на Стоян Димитров е интердисциплинарен, привличат се и се използват различни знания, свързани с културологията, медиите, документалистиката, визуалната реторика, медийната наратология, филмопроизводството и др. Общият обем на изследването е 400 страници. В структурно отношение се състои от уводна част, две глави, заключение и библиография, обособени са и две приложения.

В заглавието на дисертационния труд се посочва, че изследването обхваща *„последните пет години“* (без конкретизация кои са те), докато в автореферата е посочен по-голям период 2010 – 2018 г. Реално анализирани в дисертацията филми са от периода 2010 – 2018 г. Вероятно би било добре да се уточни точно върху какъв

период от време се провежда проучването, както и да се посочи количествено върху какъв корпус от документални филми се осъществява.

Предметът, обектът на изследване, конкретните цели и задачи, методологията на работа следва да бъдат изведени ясно и точно в началото на дисертационния труд. Отбелязани са в автореферата. (*„Предметът на изследване е дефиниран още от заглавието на дисертацията – то (?) засяга конкретни изразни средства във визуалния език на филмите, които преднамерено симулират автентичност или достоверност във връзка с посланието на филма или различни елементи на филмовия наратив“* – с. 8, Автореферат).

2. Оценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Уводната част (с. 7 – 23) представя постистината като проблем на съвременния свят. Теоретичната обосновка на темата на дисертацията е обект на *първа глава* „Теоретични средства за анализ на визуалната реторика и комуникативната преднамереност в телевизията“ (с. 24 – 224). В тази част от дисертационния труд е демонстрирана добра теоретична подготовка от дисертанта, представени са различни гледища и научноизследователски ракурси, подробно и в дълбочина са конкретизирани основни понятия, въвежда се в анализа на визуалния език на филмите. Разбирането за „комуникативна преднамереност“ в рамките на изследването е изведено от трудовете на Пол Грайс, като се стъпва върху основни положения на Джон Остин.

Във *втора глава* „Способи за симулация на автентичност във визуалната реторика на историческите документални филми“ (с. 225 – 378) се представя анализ на филми на историческа тематика, излъчени по Viasat History Channel и БНТ. Тази глава е структурирана в четири подглави, три от които разглеждат изразните средства във филмите, излъчвани по Viasat History Channel (с. 225 – 342), а четвъртата подглава – по БНТ (с. 343 – 378). Обект на изследване са реторичните практики при визуализацията на предметите и топосите, за които се отнася разказа, визуалното представяне на участниците във филмите – водещ и интервюирани лица. Проследена е визуализацията в отношението ѝ към „симулацията на достоверност и автентичност“ (вероятно тук е добре да се говори за историческа възстановка, като се различат различните степени на симулация при историческата възстановка – използването на реенактори, реквизит, драматизацията като способ и т.н.).

Изводите и обобщенията са изведени в края на отделните глави на дисертационния труд, като в *Заклучение* (с. 379 – 384) се обобщават основните изводи

от проведеното цялостно изследване, очертават се също някои насоки за бъдещи проучвания.

В структурно отношение се забелязва известен количествен дисбаланс между отделните части на дисертацията. С подчертан превес е теоретизацията. Вероятно би било добре да се направи реструктуриране на съдържанието и да се обособи трета глава, която да даде по-цялостен и завършен вид на дисертационния труд, с класическа структура от три глави, увод и заключение.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационният труд е с приносен характер в изследването на визуалната реторика и отношенията ѝ към автентичността в телевизионните документални филми на историческа тематика. Бих открила някои от резултатите, които имат подчертано приносен характер в изследването на историческите филми за Античността по Вайъсат Хистори Ченъл и по БНТ:

- Проведеното проучване откроява различията в метода на визуално производство при британските и българските филми, така също и различната интерпретация на историята, резултат от различната представа за важността на историческите събития. За английския производител на филмите на Viasat History на преден план са проблемите на европоцентризма. Античността на Балканите е важна, доколкото Балканите са свързани с началото на гръцката и на общоевропейската култура. В продукцията на БНТ като централна тема се оформя търсенето на корените на тракийската цивилизация, налага се и допускането, че *„Вероятно това търсене отново цели вписване в общата европейска традиция и културна общност, но се търсят основите на едно алтернативно наследство, което да даде по-достойно място на българската култура в европейската“* (с. 12, Автореферат).

- Важен резултат от проведените наблюдения е, че достоверността в документалните филми на историческа тематика е зависима от *„телевизионните конвенции, а не от историческата реалност“*, тя се обвързва с екранния език и се подчинява на производствения процес, нейната цел е *„създаването на спектакъл, перформативността, емоционалното въздействие, осъществяването на непосредствен контакт и доверие с аудиторията е по-важно от точното установяване на фактите и журналистическия етос за преследване на истината“*.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Оценявам положително отбелязаните приноси на дисертационния труд както в сферата на медиите, така и на визуалната реторика и наратологията. Резултатите от научното изследване на изразните средства на визуалния език на филмите на историческа тематика във връзка с комуникативната преднамереност са с потенциала да бъдат надградени и разширявани с бъдещи проучвания в областта на социалните и хуманитарните науки.

С подчертано научно-приложен принос е разработената от Стоян Димитров методика за анализ – интердисциплинарен инструмент, наречен „Спирала“ за анализ на изразните средства на визуалната реторика в историческите документални филми“.

5. Оценка на публикациите и научната дейност

По темата на дисертацията се отчита една публикация и две участия с доклади в научни конференции.

6. Препоръки и критични бележки

Доколкото в обществените комуникации понятието „постистина“ се свързва с фигурата на реципиента и обозначава преимуществото на емоциите над разума при възприемането на фактите – обективни или не, (т.е. има се предвид най-общо реципиентско поведение по модела „Чуствам, че е истина.../Струва ми се, че е истина...“), а също и омаловажаването на фактите въз основа на предубежденията и фаворатизирането на личното мнение, считам, че в дисертационния труд е необходимо научно прецизиране на уводната част, в която се разглежда понятието и се характеризира постистина като явление. Препоръчвам също прецизиране на схващането на постистината „*като технологична процедура – производствен похват във формирането и разпространението на аудиовизуално съдържание*“ (с. 11).

Препоръчвам цялостна редакция на дисертационния труд (включително езикова и стилова). Наблюдават се непреведени цитати под линия и библиографски неуточнени източници (с. 9, 10, 13, 19). В библиографията към труда липсват описанията на отделни източници (Аристотел – с. 391, Бодрияр – с. 394, Metz – с. 396).

В Приложение 1. се наблюдават грешки при оформянето и систематизирането на първичните източници на изследването, което възпрепятства количественото им идентифициране. Няма единен критерий на описание и представяне на първичните източници. Именно във връзка с първичните източници на изследване са и въпросите ми към дисертанта.

В приносните моменти към дисертацията е отбелязано: *„Специфичен принос от изследването е съставеният изчерпателен списък с излъчваните филми по темата за античността на Балканите по двата канала Viasat History Chanel и Българска Национална Телевизия, в периода от 2010 до 2018 г. За написването на дисертацията бяха прегледани всички филми и предавания. От тях бяха набелязани значими, за предмета на изследване, фрагменти, които бяха детайлно анализирани“* (с. 16, Автореферат).

Как да се разбира твърдението *„...в периода от 2010 до 2018 г.... бяха прегледани всички филми и предавания“*? Колко са *„всички прегледани“* филми? *„Всички прегледани“* съответства ли на *„всички произведени и излъчени“* по съответните канали? На какъв принцип са *„набелязани значимите за предмета на изследване фрагменти“* от тези филми?

7. Заключение

Като имам предвид отбелязаните научни приноси на дисертационния труд, актуалността на темата и постигнатите резултати при проведеното научно изследване, препоръчвам на уважаемото жури да гласува положително и на *Стоян Асенов Димитров* да бъде присъдена научната и образователна степен *„доктор“*, проф. напр. *3.1. Социология, антропология и науки за културата*.

7.05.2019 г.